

درس دهم تغییرات هویت اجتماعی (فرصت‌ها و محدودیت‌های تغییرات هویتی در جهان اجتماعی)

تحرك اجتماعی چیست؟
منظور از موقعیت اجتماعی چیست؟ با شناخت موقعیت اجتماعی فرد، چه اطلاعاتی به دست می‌آوریم؟
 منظور از موقعیت اجتماعی، جایگاهی است که فرد در جامعه یا در یک گروه اجتماعی دارد. ما با شناخت موقعیت اجتماعی فرد، دربارهٔ او اطلاعاتی به دست می‌آوریم؛ مانند اینکه با چه کسانی در ارتباط است؛ چه انتظاراتی باید از او داشته باشیم؛ چگونه باید با او رفتار کنیم و...
 کسب هویت‌های اجتماعی جدید، با تغییراتی در موقعیت اجتماعی افراد همراه است. این تغییرات موقعیتی چه انواعی می‌تواند داشته باشد؟

دانش‌آموزی دربارهٔ این موضوع که «در آینده می‌خواهید چه کاره شوید؟» نوشته بود:
 «داشتم فکر می‌کردم، دوست دارم یک مامان خوب و مهربون بشم، شاید بخوام یک خانم دکتر یا یک خانم معلم بشم، شاید هم یک خانم خانه‌دار، راستی دندانپزشک هم خوبه، مددکار هم همین‌طور و... پیش خودم فکر کردم هر کاره‌ای که بشم، مهم اینه که فردی مفید برای خودم و جامعه‌ام باشم تا پدر و مادرم به وجودم افتخار کنند. به قول مادرم بچه‌ها باقیات الصالحات پدر و مادر و معلمشون! چه بسا من هم باقیات الصالحات آنها شدم. خدا را چه دیدی!»

موضوع «در آینده می‌خواهید چه کاره شوید؟» چه اهمیتی دارد که برخی معلمان نگرارش، اصرار دارند دانش‌آموزان دربارهٔ آن مطلب بنویسند؟ آیا منظور، صرفاً پرسش از شغل آینده آنهاست؟ شما چه برداشتی از این پرسش دارید و چگونه به آن پاسخ می‌دهید؟

افراد چگونه هویت انتسابی و هویت اکتسابی خود را به دست می آورند؟ توضیح دهید

جاخالی

[**خرداد ۹۹** افراد در بدو تولد، هویت اجتماعی **انتسابی** خود را به صورت انفعالی - خودشان در به دست آوردن

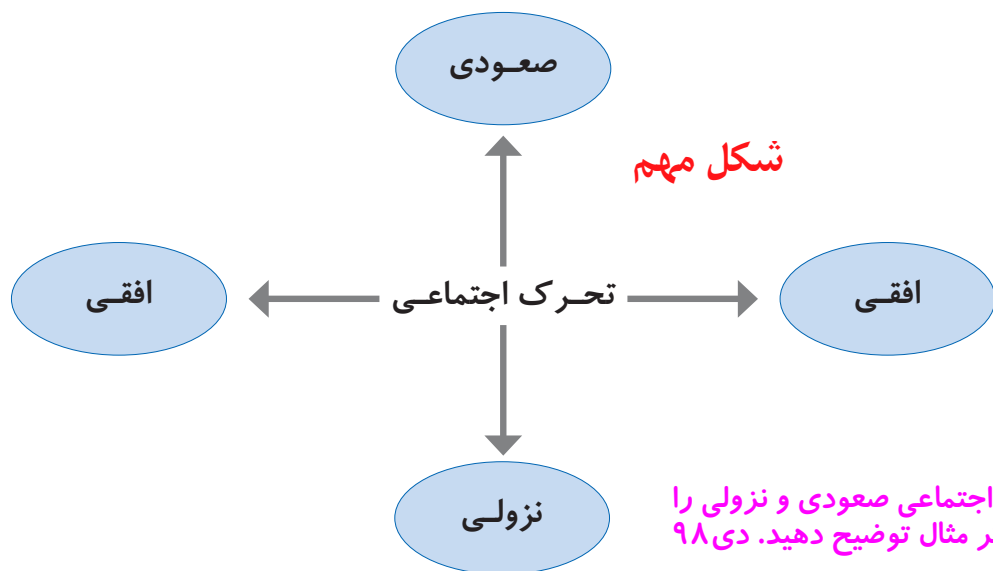
نقشی ندارند - در محیط خانواده و... می پذیرند. با گذر زمان، آنها به گونه ای فعال، با محیط

اجتماعی خود برخورد می کنند؛ هویت اکتسابی خود را به دست می آورند و متناسب با این هویت

اجتماعی جدید، از موقعیت اجتماعی جدیدی برخوردار می شوند.]

جابه جایی افراد از یک موقعیت اجتماعی به موقعیت اجتماعی دیگر را **تحرك اجتماعی** می گویند.

انواع تحرك اجتماعی را نام ببرید **صعودی، نزولی و افقی.** **تحرك اجتماعی را تعریف کنید . دی ۹۷ خرداد ۹۸**

تحرك اجتماعی صعودی و نزولی را با ذکر مثال توضیح دهید. دی ۹۸

مثال برای تحرك اجتماعی صعودی

[کارمند یک اداره، هنگامی که مدیر بخشی از اداره می شود یا مدیر یک بخش یا هنگامی که مدیر

کل می شود، تحرك اجتماعی صعودی پیدا کرده است.] **مثال برای تحرك اجتماعی نزولی**

مثال برای تحرك اجتماعی افقی می شود و به صورت کارمند عادی به کار خود ادامه می دهد، تحرك اجتماعی نزولی دارد.] **شخصی**

شغل خود را تغییر می دهد، در صورتی که شغل جدید، موقعیت اجتماعی او را تغییر ندهد،

تحرك اجتماعی **افقی** دارد.] مانند کارمندی که از یک بخش اداره به بخش دیگر منتقل می شود.

شهریور ۹۹

آیا می توانید برای هر یک از انواع تحرك اجتماعی نمونه های دیگری مثال بزنید؟

دی ۹۹ در همه کشورها رده بندی مشاغل وجود دارد ولی رده بندی در کشورهای مختلف یکسان نیست.

آیا اهمیت مشاغل در همه کشورها یکسان است؟ برخی مشاغل در بعضی کشورها از اهمیت بیشتری برخوردارند و بالعکس. باید به یاد داشته

باشیم که موقعیت اجتماعی افراد صرفاً تابع مشاغل آنها نیست؛ بلکه به عوامل دیگری مانند علم،

دی ۹۷ خرداد ۹۹

ایمان، تقوا، هنر، احترام و... نیز بستگی دارد. آیا می توانید به ملاک های دیگری اشاره کنید؟

دلسوز بودن - پر تلاش بودن - دقیق بودن

تحرك اجتماعى يك فرد در طول زندگى اش، چه نوع تحرك اجتماعى است؟ درون يك نسل

بخوانيم و بدانيم

انسداد اجتماعى يعنى چه؟
مسدود بودن راه ارتقا و تحرك اجتماعى صعودى را انسداد اجتماعى مى گويند. باز بودن راه تحرك اجتماعى به معنای امکان دسترسى افراد محروم و كمتر برخوردار جامعه، به موقعيت هاى اجتماعى بالاتر است. انسداد اجتماعى بيشتر در جوامعى وجود دارد كه موقعيت اجتماعى افراد براساس ويژگى هاى انتسابى مانند وراثت، نژاد و... تعيين مى شود؛ ولى در بسيارى از جوامع كه مبتنى بر ويژگى هاى اكتسابى هستند، نيز شرايط به گونه اى است كه در عمل، راه تحرك اجتماعى بر محرومان جامعه بسته مى شود. مثلاً در جوامعى كه رده بندى موقعيت هاى اجتماعى بر اساس سرمايه اقتصادى است، محرومان با انسداد اجتماعى مواجه اند.

نمونه بياوريد

تفاوت تحرك اجتماعى درون يك نسل و درون دو نسل چيست؟ دى ۹۸
تحرك اجتماعى گاه درون يك نسل (يك فرد در طول زندگى خودش) و گاه در دو نسل (يك فرد نسبت به والدينش) اتفاق مى افتد. نمونه هاى از تحرك اجتماعى درون نسلى و ميان نسلى را بيان كنيد.

فرصت ها و محدوديت هاى تغييرات هويتى کدام اند؟

دانستيد اعضاى جهان اجتماعى ابتدا با هويت انتسابى خود آشنا مى شوند و به تدريج با فعاليتشان، موقعيت و هويت اكتسابى خود را به دست مى آورند. آيا اعضاى جهان اجتماعى مى توانند هر نوع هويت اجتماعى را كسب كنند؟ خير

در جوامع فئودالى غربى، موقعيت اجتماعى افراد به چه چيزى بستگى داشت؟ و شامل چه گروه هاى بود

در جوامع فئودالى غربى، موقعيت اجتماعى افراد به رابطه آنها با زمين بستگى داشت. برخى ارباب و گروهى رعيت بودند. در اين جوامع، طبقه اى از مردم عادى هم وجود داشت كه نه اشراف بودند و نه رعيت. به همين دليل از آنها به طبقه سوم ياد مى شد كه شامل صراف، بنا، كفاش و... بود. اين طبقه هويت منفى و پست داشت و از نظر قانونى و اجتماعى از هيچ اهميت و اعتبارى برخوردار نبود؛ ولى به علت فوايد و كار كردهاى كه داشت، تحمل مى شد. يكي از نويسندگان مى پرسد كه «طبقه سوم چيست؟» و پاسخ مى دهد «چيزى نيست؛ اما

طبقه سوم در جوامع فئودالى شامل چه كسانى بود؟ و چه ويژگى هاى داشتند؟

مى خواهد چيزى بشود. «طبقه سوم در جوامع فئودالى، جهت كسب اعتبار براى خودش چه اقدامى انجام مى داد؟» اين طبقه همان طبقه متوسط بود كه جهت كسب اعتبار براى خودش، به ارزشى گروه هاى ديگر براساس مفيد بودن يا نبودن آنها پرداخت و با ارزشى اشراف با معيار فايده مندى آنها را بى اعتبار ساخت؛ زيرا خود را توليد كننده و مفيد، و اشراف را مصرف كننده و سربار جامعه معرفى مى كرد. پذيرش معيار فايده مندى، توسط مردم، منجر به پيدايش چه نوع فرهنگى شد؟ پذيرش اين معيار توسط عموم مردم، به پيدايش فرهنگ فايده گرانبى منجر شد كه همه انسان ها را صرفاً براساس همين ملاك ارزشى مى كرد. اين روند به شكل گيرى جوامعى انجاميد كه در آنها وضعيت اقتصادى افراد، موقعيت اجتماعى آنها را معين مى كرد و ساير ويژگى هاى هويتى به آن وابسته مى شد. هر جامعه اى، برخى هويت ها را مى پذيرد و برخى را منع مى كند. آيا مى توانيد مواردى را مثال بزنيد؟

توضیح دهید و مثال بزنید که فرصت های پیش روی افراد برای تحرک اجتماعی و کسب هویت های جدید در جوامع مختلف یکسان نیست. دی ۹۹

آیا فرصت های پیش روی افراد برای تحرک اجتماعی و کسب هویت های جدید در جوامع مختلف یکسان است؟ توضیح دهید. شهریور ۹۹

آیا همه جوامع فرصت های یکسانی برای تحرک اجتماعی در اختیار افراد قرار می دهند؟ دی ۹۸

این کارگران کارخانه آجرپزی در ایالت بیهار هند در کاست نجس ها به دنیا آمده اند. توسط جامعه، وظایف معین و مشخصی بر دوش آنها گذاشته می شود بی آنکه از فرصت های تحرکی که نظام های طبقاتی به افراد می دهند، برخوردار شوند.

*** (در جهان های اجتماعی مختلف، فرصت های پیش روی افراد برای تحرک اجتماعی و کسب

هویت های جدید، متفاوت است. هر جامعه ای به تناسب عقاید و ارزش هایی که دارد، برخی

تغییرات هویتی و تحرک های اجتماعی را تشویق و برخی دیگر را منع می کند.)

خرداد ۹۹ مثلاً جامعه ای که براساس ارزش های نژادی شکل می گیرد، صرفاً برای یک نژاد خاص، امکان

تحرک اجتماعی صعودی را فراهم می آورد. درباره جامعه آپارتاید (جدانژادی) چه می دانید؟

در جامعه ای که قواعد و روابط آن بر اساس ارزش های اقتصادی است، تحرک اجتماعی چگونه است؟
جامعه ای که قواعد و روابط آن براساس ارزش های اقتصادی است، تحرک اجتماعی صعودی

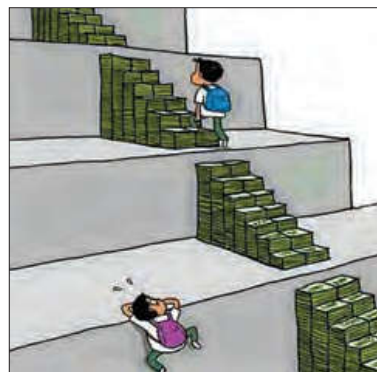
را تنها برای کسانی ممکن می سازد که منابع ثروت را در اختیار دارند.

جهانی که حول ارزش های دنیوی و این جهانی شکل می گیرد، تحرک اجتماعی را در محدوده

همان ارزش ها به رسمیت می شناسد.

■ قانون ممنوعیت استفاده از حجاب در مدارس فرانسه، فرصت تحصیل و اشتغال را از زنان مسلمان با حجاب سلب می کند و مغایر شعار معروف انقلاب فرانسه «آزادی، برابری و برادری» است.

■ جامعه ای که قواعد و روابط آن بر اساس ارزش های اقتصادی است، تحرک اجتماعی را تنها برای کسانی ممکن می سازد که منابع ثروت را در اختیار دارند.

جلوگیری از تحصیل دختران محجبه در برخی جوامع غربی بیانگر چیست؟

هویت اجتماعی افراد در یک جهان سکولار چگونه است؟ مثال بزنید

در یک جهان سکولار، هویت دینی و معنوی افراد نمی تواند بروز و ظهور اجتماعی داشته باشد. در این جهان فعالیت هایی که هویت دینی افراد را آشکار کند، منع می شوند. برای نمونه،

می توان به جلوگیری از تحصیل دختران محجبه در برخی جوامع غربی اشاره کرد.

یا در جوامع سکولار، امکان رای دادن به قوانین الهی وجود دارد؟ مثال بزنید
در جوامع سکولار و دنیوی، امکان رای دادن به قوانین الهی وجود ندارد. اکثریت مردم الجزایر در سال ۱۹۹۱ میلادی به حاکمیت اسلامی رأی دادند، اما کودتای نظامی مانع از اجرای نتایج انتخابات شد. رئیس جمهور وقت آمریکا در دفاع از این کودتا گفت که مردم الجزایر نیاز به

دموکراسی کنترل شده دارند. از گفته رئیس جمهور آمریکا چه می فهمید؟

در یک جهان دینی و معنوی چه هویت هایی به رسمیت شناخته نمی شود؟
در یک جهان دینی و معنوی نیز، هویت هایی که ابعاد متعالی و الهی انسان را نفی کنند، به رسمیت

شناخته نمی شوند.

بخوانیم و بدانیم

در جامعه سرمایه داری، مالکیت ثروت همراه با شغل از پایه های اساسی هویت یابی هستند. به همین دلیل امروزه شغل اهمیت فزاینده ای پیدا کرده است.

در جهان اسلام برخی مشاغل مانند رباخواری و... حرام اند و انسان مسلمان نباید به آنها نزدیک شود. برخی مشاغل نیز با اینکه حرام نیستند، ولی از مسلمانان خواسته شده آنها را نپذیرند.

این مشاغل مکروه اند مانند دلالت. در مقابل، این جهان بعضی مشاغل و حرفه ها را تشویق و افراد را برای اشتغال به آنها ترغیب می کند. این دسته مشاغل مستحب اند؛ مانند زراعت.

انسان باید مراقب عواملی باشد که در تربیت و هویت یابی او مؤثرند. شغل فرد، یکی از عوامل تأثیرگذار است. اساس منع و ترغیب اسلام نسبت به مشاغل و حرفه ها، آثار مخرب یا سازنده

این حرفه ها بر تربیت و هویت انسان هاست. اسلام، برخی شغل ها را تحسین می کند؛ زیرا انسان سازند و برخی حرفه ها را مذمت می کند؛ زیرا مخرب انسان اند. مذمت یعنی سرزنش

اسلام، تربیت انسان های متعالی را هدف آفرینش می داند و برای تحقق آن، مراقبت های ویژه ای را اعمال می کند.

اگر تغییرات هویتی مطابق عقاید و ارزش های جامعه نباشد و فراتر از فرصت هایی باشد که در یک

جهان اجتماعی وجود دارد، چه اتفاقی رخ می دهد؟

در چه شرایطی تغییرات هویتی افراد و گروه ها با هویت جهان اجتماعی سازگار است؟
مادامی که هویت اجتماعی افراد در چارچوب عقاید و ارزش های اساسی جامعه شکل می گیرد،

تغییرات هویتی افراد و گروه ها با هویت جهان اجتماعی سازگار است و مورد تشویق و تأیید جامعه

نیز قرار می گیرد. مثالی فردی که با تلاش و پشتکار خود، در یکی از عرصه های اجتماعی دست به نوآوری

می زند و از این طریق، موقعیت اجتماعی خود و بخشی از افراد جامعه را ارتقا می بخشد، مورد تأیید جامعه واقع می شود.

■ ایران در زمره ده کشور برتر دنیا در عرصه نانو

■ پژوهشگاه روبان و تحقیق در مورد سلول های بنیادی

مفهوم تعارض فرهنگی را بنویسید

(تغییرات هویتی افراد، گاه از مرزهای مورد قبول جهان اجتماعی فراتر می رود. اگر تغییرات هویتی بیرون از مرزهای مقبول جهان اجتماعی رخ دهد و شیوه هایی از زندگی را که با عقاید و ارزش ها در تقابل هستند به دنبال بیاورد، به تعارض فرهنگی منجر می شود که اضطراب و نگرانی های اجتماعی فراوانی به همراه دارد.) **انواع تعارض فرهنگی را نام ببرید**

تعارض فرهنگی¹، گاهی ناشی از علل درونی است و به نوآوری ها و فعالیت های اعضای جهان اجتماعی² باز می گردد و گاه، ناشی از علل بیرونی است و پیامد تأثیرپذیری از جهان های اجتماعی دیگر است.

استدلال کنید

آیا هر نوع ابداع و نوآوری یا هر نوع مواجهه با جهان های اجتماعی دیگر، به تعارضات فرهنگی منجر می شود؟ برای هر مورد نمونه هایی ذکر کنید.

اضطراب و نگرانی های اجتماعی در جهان اجتماعی، نتیجه چه عاملی است؟ تعارض فرهنگی
 علل بیرونی تعارض فرهنگی، پیامد چیست؟ پیامد تأثیرپذیری از جهان های اجتماعی دیگر است

مفاهیم اساسی

تعارض فرهنگی،

خلاصه کنید

– جهان‌های اجتماعی برخی تغییرات هویتی را تشویق و برخی را منع می‌کنند.

آنچه از این درس آموختیم